

Dobro dziecka a rezygnacja z orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego

Daniela Wybrańczyk

Uniwersytet SWPS, Biuro Ekspertyz i Oceny Skutków
Regulacji Kancelarii Sejmu

Artykuł opiera się na tezie, że w określonych sytuacjach orzekanie o winie rozkładu pożycia może naruszać „dobro dziecka” rozwodzących się rodziców. W artykule udzielono odpowiedzi na pytanie, czy należy znowelizować przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (krio) odnoszące się do rozwodu i zrezygnować z orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego, gdy jednym z argumentów przemawiających za tym rozwiązaniem jest dobro małoletniego i jego ochrona. Przedstawiono przy tym dwie propozycje zmian. Pierwszą, polegającą na uchyleniu art. 57 krio (tj. rezygnacji z orzekania przez sąd o tym, który z małżonków ponosi winę rozkładu pożycia) i nowelizacji art. 60 krio, oraz drugą, wskazującą, w jaki sposób możliwa byłaby do wykorzystania instytucja „rzecznika interesu dziecka”.

SŁOWA KLUCZOWE:

DOBRO DZIECKA, ROZWÓD, WINA, ROZKŁAD POŻYCIA

W 2022 r. orzeczono 60 162 rozwody, w tym 34 443 dotyczyły małżonków z małoletnimi dziećmi (rozwody bez orzekania o winie dotyczyły 48 835 spraw; Rozkrut, 2023). Zgodnie z art. 56 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (krio), jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, żeby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód. Jak stanowi art. 56 § 2 krio, mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli skutek niego miałoby ucierpieć dobro

wspólnych małoletnich dzieci małżonków¹ albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Ponadto rozwód nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 56 § 3 krio).

Zgodnie z art. 57 § 1 krio orzekając rozwód, sąd orzeka także, czy i który z małżonków ponosi winę rozkładu pożycia. Na zgodne żądanie małżonków sąd zaniecha jednak orzekania o winie. W tym wypadku następują takie skutki, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy (art. 57 § 2 krio).

Z punktu widzenia podejmowanego tematu badawczego – sprowadzającego się do pytania, czy w sprawach o rozwód należy zrezygnować z orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego – z powołanych regulacji wynikają dwie istotne kwestie. Po pierwsze rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków, i po drugie sąd może zaniechać orzekania o winie wyłącznie na zgodne żądanie małżonków. Skoro zatem konsekwencje ewentualnego rozwodu sprzeczne z dobrem dziecka uniemożliwiają rozwiązanie małżeństwa, to również samo procedowanie sądu w celu ustalenia winy godzące w dobro małoletniego nie powinno być akceptowane.

Pojęcie dobra dziecka nie zostało przez ustawodawcę zdefiniowane. Do jednej z pierwszych definicji wskazanego pojęcia zalicza się definicję Kołodziejskiego, który dobro dziecka przedstawił jako: „zespół wartości, zarówno duchowych, jak i materialnych, jakie konieczne są do prawidłowego: a) rozwoju fizycznego dziecka, b) rozwoju duchowego dziecka, i to w jego aspekcie zarówno intelektualnym, jak i moralnym, c) należytego przygotowania go do pracy dla społeczeństwa” (Kołodziejski,

1 Pierwszą próbę wprowadzenia *dobra dziecka* jako przesłanki negatywnej rozwodu zawierał projekt KK z 1929 r. (Projekt prawa małżeńskiego uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną 28.5.1929 r., Warszawa 1931, Komisja Kodyfikacyjna Podsekcja 1 prawa cywilnego, t. 1, z. 1, s. 17–18). W art. 58 tego projektu wskazano, że: „Na żądanie jednego z małżonków sąd wyrzeczy rozłączenie, jeżeli uzna, że wzgląd na dobro małoletnich dzieci nie stoi temu na przeszkodzie [...]”. Dopiero jednak przepisy dekretu z 1945 r. (dekret z 25.9.1945 r. Prawo małżeńskie, Dz.U. 1945 r. Nr 48 poz. 270) w art. 24 wprowadziły jako obowiązującą przesłankę rozwodową dobro niepełnoletnich dzieci. Artykuł 24 dekretu z 1945 r. stanowił, że na żądanie jednego z małżonków sąd orzeka rozwód, jeżeli uzna, że wzgląd na dobro niepełnoletnich dzieci nie stoi temu na przeszkodzie. Cechą charakterystyczną tego przepisu, w porównaniu z obowiązującym art. 56 § 2 krio, jest to, że dobro dziecka jako negatywna przesłanka rozwodu zostało wymienione w pierwszej kolejności, przed rozkładem pożycia. Brak też wskazania, że chodzi o dobro wspólnych dzieci rozwodzących się małżonków. W Kodeksie rodzinnym z 1950 r. (Dz.U. 1950 r. Nr 34 poz. 308) o przesłance dobra dziecka mowa w art. 29 § 2, który stanowił, że rozwód nie jest dopuszczalny, gdyby dobro małoletnich dzieci miało skutek niego ucierpieć.

1965). Zdaniem autora dobro dziecka to: „zespół świadczeń tak materialnych, jak i duchowych, odnoszących się zarówno do osoby, jak i do majątku dziecka, dotyczących jego rozwoju tak fizycznego, jak i duchowego oraz mających za przedmiot w równej mierze intelekt dziecka, jak i jego wolę” (Kołodziejski, 1965).

Pojęcie dobra dziecka było także przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego (SN) i Trybunału Konstytucyjnego (TK) w wielu orzeczeniach. Rozważania te ograniczają się jednak do formułowania wskazówek interpretacyjnych określających w sposób niewyczerpujący czynniki, które należy brać pod uwagę przy ocenie dobra dziecka. Za punkt wyjścia do zdefiniowania dobra dziecka w orzecznictwie można przyjąć wyrok TK z dn. 28 kwietnia 2003 r. (K 18/02, OTK 2003/4/32). Jak wskazał TK, dobro dziecka stanowi swoistą konstytucyjną klauzulę generalną, której rekonstrukcja powinna się odbywać przez odwołanie do aksjologii konstytucyjnej i ogólnych założeń systemowych. W uchwale SN z dn 26 kwietnia 1952 r. (C 798/51, OSN 1952/1/1; pkt II) przez dobro małoletniego rozumie się natomiast dobro, które w społecznej skali wartości zajmuje hierarchicznie nadrzędne miejsce i jest przedmiotem szczególnej ochrony w ustawodawstwie.

Jeżeli tak rozumiane dobro dziecka zostanie naruszone, orzeczenie rozwodu jest niedopuszczalne. Negatywna przesłanka rozwodowa w postaci dobra wspólnych małoletnich dzieci ma charakter bezwzględny. Nie ma od niej żadnych wyjątków. O ile nie budzi to wątpliwości, o tyle można się zastanawiać, czy samo orzekanie o winie, a precyzyjniej prowadzone postępowanie dowodowe celem wykazania winy rozkładu pożycia, wpływa niekorzystnie na małoletniego. Artykuł opiera się na tezie, że w określonych sytuacjach, orzekanie o winie rozkładu pożycia może naruszać dobro dziecka rozwodzących się rodziców (Rojek-Socha i Partyk, 2024; Wybrańczyk, 2022a). Dzieje się tak zwłaszcza wówczas, gdy postępowanie dowodowe zmierzające do wykazania winy przedłuża się bądź gdy małżonkowie zamiast łagodzić konflikt, angażują się emocjonalnie w proces związany z ustaleniem winy, odkładając priorytetowe kwestie dotyczące ich dziecka. Skoncentrowani na swoich potrzebach rodzice, w trudnej sytuacji psychicznej po rozpadzie związku, skupiają się na partnerze, którego uważają za przeciwnika, a nie widzą w nim rodzica wspólnie wychowywanego dziecka. Rzadko kiedy małżonek, który upatruje winę w drugim (i który dodatkowo „walczy o alimenty”), jest skłonny do porozumienia. Zdarza się i tak, że strony wzajemnie się szantażują, uzależniając deklarację rezygnacji z orzekania o winie np. od ustalenia określonej częstotliwości kontaktów z dzieckiem lub wysokości alimentów. Niejednokrotnie również w spór o winę rodziców zaangażowane jest ich dziecko (zwłaszcza starsze), np. gdy rodzice domagają się od niego opowiedzenia się po jednej ze stron sporu.

Orzekanie o winie za rozkład pożycia

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie wyjaśnia pojęcia winy za rozkład pożycia, co powoduje, że należy posługiwać się konstrukcją winy przyjętą w przepisach Kodeksu cywilnego (kc)². Orzekając o winie (art. 57 krio), sąd ustala, czy występuje sprzeczność zachowania się lub postępowania małżonka z normami prawnymi lub zasadami współżycia społecznego, określającymi obowiązki małżonków. Obowiązkiem sądu jest także ustalenie, czy pomiędzy niewłaściwym zachowaniem się a powstałym rozkładem pożycia istnieje związek przyczynowo-skutkowy (Szer, 1966), mając na względzie, że nie każde naruszenie obowiązków małżeńskich przesądza o winie w rozumieniu art. 57 § 1 krio, lecz tylko to, które spowodowało bądź utrwaliło rozkład pożycia. Wina małżonka wiąże się z naruszeniem obowiązków, które wynikają z art. 23 i 27 krio, tj. obowiązku wspólnego pożycia, wzajemnej pomocy, wierności, współdziałania dla dobra rodziny, którą małżonkowie przez swój związek założyli i przyczyniania się do zaspokajania jej potrzeb. Dla istnienia winy nie jest konieczne, by postępowaniem lub zachowaniem małżonka był dotknięty bezpośrednio współmałżonek, postępowanie takie lub zachowanie może dotyczyć osoby bliskiej drugiego współmałżonka, np. dziecka (Szer, 1966).

Odwołanie do koncepcji winy jako przestanki odpowiedzialności cywilnej oznacza przyjęcie dwuelementowej koncepcji winy składającej się z elementu obiektywnego (bezpprawności³) oraz subiektywnego (winy *sensu stricto*). W związku z tym, że w doktrynie prawa cywilnego dominuje pogląd, zgodnie z którym bezprawność i wina są odrębnymi przestankami odpowiedzialności odszkodowawczej, pogląd ten został przeniesiony również do prawa rodzinnego⁴. W orzecznictwie wskazano, że krio nie wyodrębnił specjalnej konstrukcji winy, więc dla jej określenia należy się posługiwać koncepcją winy wypracowaną na podstawie art. 415 kc w zw. z art. 425 kc (wyrok SA w Białymstoku z dn. 8 grudnia 1994 r., IACr 346/94, OSAB 1995, nr 2, poz. 21). Mimo

-
- 2 Definicje winy zob. Machnikowski (2018). Na treść pojęcia winy składa się bezprawność zachowania (sprzeczność z ustawą lub zasadami współżycia społecznego) i podmiotowa wadliwość postępowania (element subiektywny; Czachórski, 1981; Ohanowicz, 1958; Radwański i Olejniczak, 2010; Szer, 1966; zob. też Pluta, 2009). O aktualnych celach, funkcjach i znaczeniu winy w prawie rozwodowym zob. Domański (2023).
 - 3 Szerzej o bezprawności w kontekście winy rozkładu pożycia zob. Dubowski (2017a). Zob. też przywołane tam piśmiennictwo. Dla Gromek (2007), bezprawność ujmowana jest jako sprzeczność z obowiązującym porządkiem prawnym.
 - 4 Domański (2017). Autor zwraca przy tym uwagę na deficyt teoretycznych analiz winy w prawie rozwodowym, i to zarówno w aspekcie materialnym, jak i procesowym.

to należy zauważyć, że wina z art. 57 krio i wina z art. 415 kc nie są tożsame. Wina z art. 57 krio jedynie opiera się na winie w ujęciu prawa cywilnego. Trudno bowiem przyjąć, by zachowanie małżonka polegające np. na zmianie wyznania (co uznaje się za „zawinione” w prawie rodzinnym) było bezprawne, o czym jeszcze dalej.

Należy też zaznaczyć, że w projekcie Kodeksu rodzinnego przedstawionym przez Rzecznika Praw Dziecka w 2018 r. (dalej: projekt RPD z 2018 r.) pojęcie winy zastąpiono pojęciem *odpowiedzialności za rozkład pożycia* (art. 220)⁵.

Małżonkowie z reguły domagają się orzeczenia, czy i kto ponosi winę rozkładu pożycia z uwagi na treść art. 60 § 2 krio. Przepis ten, po uprzednim stwierdzeniu wyłącznej winy, umożliwia im bowiem domaganie się alimentów w szerszym zakresie niż w przypadku winy obojga małżonków albo nieorzekania o winie. Dla ustalenia, czy spełniona jest przesłanka wyłącznej winy rozkładu pożycia, miarodajne jest jedynie orzeczenie o winie zamieszczone w sentencji wyroku rozwodowego, bez znaczenia są natomiast ewentualne inne ustalenia zawarte w uzasadnieniu tego orzeczenia (uchwała SN z dn. 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86, OSNCP 1988/4/42; dalej wytyczne w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej w sprawach o alimenty). Zgodnie z art. 60 § 1 krio małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego. Jak jednak wynika z art. 60 § 2 krio, jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku⁶. Ponadto z art. 60 § 3 krio wynika, że obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez

5 Zob. Czech (2019). Autor podkreśla, że w uzasadnieniu projektu brak jest wzmianki o przyczynie tej zmiany, jednak może ona wynikać z podążania za filozofią odpowiedzialności i dialogu, rezygnacji z konieczności ustalania winy za rozkład pożycia małżeńskiego w niektórych ustawodawstwach albo przekonania o pejoratywnym znaczeniu pojęcia „winy”. Zdaniem autora, jeżeli przyjmie się zamiast „winy” „odpowiedzialność” za rozkład pożycia, to w sformułowaniu tym zawarte jest *implicite* stwierdzenie (ustalenie) „winy” za ten rozkład. Jego zdaniem zastąpienie pojęcia „wina” pojęciem „odpowiedzialność” jest jedynie zabiegiem werbalnym, a nie usunięciem wymagania ustalenia winy rozkładu pożycia przy orzekaniu rozwodu, co zresztą byłoby dyskusyjne.

6 Sylwestrzak (2005) podaje, że obowiązek z art. 60 § 1 krio jest tzw. obowiązkiem „zwykłym”, a obowiązek z art. 60 § 2 krio jest obowiązkiem „szerszym”/„rozszerzonym”.

tego małżonka nowego małżeństwa. Gdy jednak zobowiązany jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozvodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży ten termin.

Kontynuowanie obowiązku alimentacyjnego wobec współmałżonka po rozwodzie skłoniło przedstawicieli nauki oraz judykatury do poszukiwania podstaw źródła tego obowiązku. Stanowiska w tym zakresie do dziś nie są spójne, jedynie w orzecznictwie TK jednolicie podkreśla się, że prawo rozwiedzonego małżonka do alimentacji ma wymiar konstytucyjny i jest prawem majątkowym w rozumieniu art. 64 Konstytucji RP. Konieczność ochrony tego prawa może uzasadniać ingerencję w prawo własności i inne prawa majątkowe drugiego rozwiedzonego małżonka (wyrok TK z dn. 11 kwietnia 2006 r., SK 57/04, OTK-A 2006/4/ 43. Zob. też wyrok TK z dn. 25 października 2012 r., SK 27/12, OTK-A 2012/9/109, odnoszący się zwłaszcza do wykładni art. 60 § 2 krio. Zob. też Bugajski [2017]).

Analiza orzecznictwa SN wskazuje natomiast, że uzasadnienia kontynuowania obowiązku alimentacyjnego wobec współmałżonka po rozwodzie upatrywano zwłaszcza w więzi łączącej małżonków w trakcie małżeństwa. Takie ujęcie obowiązku alimentacyjnego między rozwiedzionymi małżonkami zostało zapoczątkowane przez uchwałę SN z dn. 2 lipca 1955 r. (I CO 27/55, OSNCK 1956/2/33), dotyczącą ówczesnie obowiązującego art. 34 Kodeksu rodzinnego z 1950 r. Wskazano w niej m.in., że:

nie rozwód jest źródłem prawa rozwiedzonego małżonka do środków utrzymania. Prawo to istnieje [...], a źródłem jego jest zawarcie małżeństwa. [...] Jeżeli rozwiedziony małżonek ma [...] względem byłego współmałżonka roszczenie alimentacyjne, to nie dlatego, że orzeczony został rozwód, lecz dlatego, że strony były małżonkami. Prawo to istnieje wówczas nie z powodu rozvodu, lecz pomimo rozvodu. Aczkolwiek po rozwodzie nie ma już pomiędzy nimi stosunku rodzinnego, to jednak, jak wyżej wskazano, niektóre skutki prawne zawarcia małżeństwa trwają nadal.

Do ujednoczenia tego poglądu przyczyniły się w szczególności wytyczne w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej w sprawach o alimenty. W tezie XII uchwały (wytycznych) wskazano, że: „Obowiązek świadczeń alimentacyjnych między małżonkami po rozwodzie stanowi kontynuację obowiązku wzajemnej pomocy powstałego przez zawarcie związku małżeńskiego”⁷.

7 Zwolennikami są np.: Szpunar (1981), Szpunar (1989), Sokołowski (1991), Pietrzykowski (2021) i Stojanowska (2014). Autorka, podkreśla jednak, że charakter alimentacyjny obowiązku alimentacyjnego wobec współmałżonka po rozwodzie ma elementy odszkodowawcze.

Zwolennicy poglądu, że źródłem obowiązku alimentacyjnego jest uprzednio zawarte małżeństwo, rozwiązane przez rozwód, eksponowali zazwyczaj jego alimentacyjną istotę. Przedstawiciele doktryny reprezentujący stanowisko przeciwne uznawali, że obowiązek z art. 60 § 2 krio nie jest *stricte* alimentacyjny, lecz ma charakter „odszkodowawczej odpłatności” za zawiniony przez jednego z małżonków uszczerbek majątkowy współmałżonka (Strzebinczyk, 2016), zgodnej z zasadą odpowiedzialności za naganne zachowania się jednego z małżonków wobec współmałżonka w czasie trwania małżeństwa (Stojanowska, 2014).

Stanowisko przeciwne do zaprezentowanego w uchwale SN z dn. 2 lipca 1955 r. i w wytycznych w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej w sprawach o alimenty pojawiło się w uchwale SN z dn. 5 października 1982 r. (III CZP 38/82, OSNC 1983/2-3/31), w której wskazano, że obowiązek alimentacyjny między małżonkami wygasa na skutek rozwodu. W uzasadnieniu do tej uchwały podniesiono m.in., że cechą obowiązku alimentacyjnego wskazanego w art. 27 krio jest to, że wygasa on na skutek ustania małżeństwa. Zwrócono uwagę, że obowiązek alimentacyjny pomiędzy rozwiedzionymi małżonkami wskazany w art. 60 krio ma inny charakter. Powstaje dopiero wskutek rozwiązania małżeństwa przez rozwód⁸. Ten kierunek wykładni został również zaprezentowany np. w uchwale SN z dn. 13 lipca 2011 r. (III CZP 39/11, OSNC 2012/3/33)⁹, w której krytycznie odniesiono się do argumentacji przyjętej w uchwale SN z dn. 2 lipca 1955 r.¹⁰, zarzucając jej przesycenie ideologią oraz odwołanie do prawa radzieckiego i radzieckiej kultury prawniczej, odległej od argumentów jurydycznych. Jednoznacznie stwierdzono, że o kontynuacji obowiązku alimentacyjnego określonego w art. 27 krio po rozwodzie, na zasadach określonych w art. 60 krio, nie może być mowy.

Określenie źródła obowiązku alimentacyjnego rozwiedzionych małżonków może mieć znaczenie w perspektywie rezygnacji z orzekania o winie (o czym dalej). Trafnie zauważa Szlęzak (1989), że jeśli by wywodzić uzasadnienie aksjologiczne dla alimentów po rozwodzie z faktu trwania po ustaniu związku obowiązku pomocy

8 Zwolennikami są np.: Gwiazdomorski (1970) i Smyczyński (1985).

9 Aprobująco Pawliczak (2017a).

10 Jak już zasygnalizowano, w orzeczeniu tym wskazano, że pewne skutki zawarcia małżeństwa gasną automatycznie wskutek rozwodu, inne natomiast trwają bez względu na rozwód, a źródłem prawa rozwiedzonego małżonka do środków utrzymania nie jest rozwód, lecz zawarcie małżeństwa. Szerzej o zwolennikach i przeciwnikach tego poglądu zob. Sokołowski (2013); Stojanowska (2014).

i współdziałania, to powstałby w pewnym sensie paradoks, że jedna z ważniejszych funkcji małżeństwa miałaby się utrzymywać mimo rozwodu¹¹.

Przyjąć należy, że omawiany obowiązek ma charakter mieszany (alimentacyjno-odszkodowawczy), przy czym w art. 60 § 1 krio dominuje charakter alimentacyjny, a w art. 60 § 2 – charakter odszkodowawczy.

Propozycja 1: rezygnacja z orzekania o winie rozkładu pożycia

Jak już zauważono, w określonych sytuacjach, zwłaszcza, gdy prowadzone postępowanie dowodowe konfliktuje rodziców dziecka, orzekanie o winie rozkładu pożycia może naruszać jego dobro¹². Z tego powodu należy się zastanowić, jak w takich przypadkach chronić dziecko i jak przeciwdziałać naruszeniu jego dobra. Wydaje się, że w tym zakresie można przedstawić dwie propozycje. Pierwszą z nich jest rezygnacja z orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego. Trzeba jednak odnotować, że okoliczność, iż orzekanie o winie rozkładu pożycia może naruszać dobro małoletniego jest tylko jednym z kilku argumentów przemawiających za zasadnością rezygnacji z orzekania o winie. W piśmiennictwie bowiem coraz częściej pojawiają się poglądy, że orzekanie o winie w wyroku rozwodowym nie odpowiada współczesnym potrzebom społecznym, skutkuje znacznym wydłużeniem postępowania sądowego, a ponadto prowadząc do skonfliktowania stron, nie sprzyja też dobru dziecka¹³. Trafnie dostrzega się, że sądy znacznie skrupulatniej badają winę małżonków niż to, czy dobro dziecka może ucierpieć wskutek rozwodu (Stelmachowski, 1976).

11 Autor wyjaśnia jednak dalej, że wprowadzenie elementów oceny postępowania – winy – do zakresu zastosowania normy konstruującej obowiązek alimentacyjny nie czyni jeszcze z niej normy wyznaczającej obowiązek odszkodowawczy. Autor wyraża również przypuszczenie, że: „być może kiedyś art. 60 krio straci swój dzisiejszy § 2, co zbliżyłoby znacznie polskie unormowanie instytucji alimentów po rozwodzie do głównego nurtu światowej ewolucji prawa rozwodowego i spowodowałoby, że alimenty – instytucja o charakterze *par excellence* ekonomicznym, mająca na celu zabezpieczenie bytu materialnego, nie zaś sankcjonowanie zachowań zawinionych, odzyskałby swój właściwy sens.

12 W praktyce sędziowie dostrzegają zjawisko, które nazywają „rozgrywaniem własnych spraw kosztem dziecka” – gdy dziecko jest bezpośrednio zaangażowane w konflikt rodziców. Zob. np. Tumidalski (2023) i Rojek-Socha (2024).

13 Zob. Wudarski (2017), Wybrańczyk (2022a). Connel (1988) podaje nawet, że orzekanie o winie zastąpiło pojęcie grzechu. Kiedy bowiem angielskie sądy kościelne otrzymywały wnioski o rozwód, ich zadaniem było ustalenie, czy jeden z małżonków był winny poważnego grzesznego postępowania. Jeśli takie zachowanie zostało stwierdzone, rozwód był udzielany, nie tylko w celu ochrony niewinnego małżonka, ale także, aby ukarać winnego.

W doktrynie wskazuje się, że istnieją argumenty za zrezygnowaniem z orzekania o winie nie tylko w sprawach rozwodowych rodziców małoletnich dzieci. Wśród nich podaje się np. że: „prawie nigdy nie zdarza się by winną rozkładu była tylko jedna strona” (Mazurkiewicz, 2012). Ponadto, jak wynika z przytoczonych na wstępie danych, w większości spraw rozwodowych w ogóle nie dochodzi do orzekania o winie, z czego można wywodzić, że rozstrzygnięcie w tym zakresie jest zbędne.

Usunięcie przepisów zobowiązujących sąd do orzekania o winie spowodowałoby nie tylko przyspieszenie spraw, ale przede wszystkim nie zaostrzałoby konfliktu między stronami. Byłoby to zgodne z dobrem dziecka, a jednocześnie przyczyniło się do szybszego uzyskania rozvodu, a zatem do tego, czego oczekują sami małżonkowie. Co więcej, nieaktualny stałby się problem stosowania art. 60 krio, jeżeli prawo obce właściwe do rozwiązania małżeństwa nie przewiduje orzekania o winie rozkładu pożycia. W postępowaniu SN z dn. 23 marca 2016 r. (III CZP 112/15) zauważono, że problem ten:

może dotyczyć zarówno wypadku, w którym orzeczenie o rozwodzie bez orzekania o winie zapadło za granicą i zostaje ono uznane w Polsce, jak również wypadku, w którym sąd polski orzeka rozwód stosując właściwe prawo obce, w świetle którego wina w rozkładzie pożycia nie ma znaczenia materialnoprawnego przy rozwodzie. (Legalis nr 1428718)

W piśmiennictwie zauważa się, że z uwagi na to, że orzeczenie wydane na podstawie prawa obcego, które nie przewiduje rozstrzygnięcia o winie, nie skutkuje „fikcją braku winy” rozkładu pożycia, sąd rozpoznający roszczenia alimentacyjne małżonka podlegające prawu polskiemu nie tylko może, lecz zobowiązany jest ustalić, na potrzeby stosowania art. 60 krio, który z małżonków był winny rozkładu pożycia. Przyjęcie stanowiska o niedopuszczalności badania winy rozkładu pożycia poza wyrokiem rozwodowym, wydanym na podstawie prawa obcego, prowadziłoby do niemożliwej do zaakceptowania sytuacji, w której małżonek w ogóle nie mógłby dochodzić alimentów od drugiej strony po rozwiązaniu związku (zob. Pawliczak, 2017b).

W niektórych państwach zasadą jest, że w postępowaniu rozwodowym nie ustala się winy rozkładu pożycia¹⁴. Obserwuje się przy tym konsekwentne odchodzenie od ustalania winy rozkładu pożycia i wywodzenia z niej skutków prawnych dla dostępności rozvodu oraz istnienia i zakresu obowiązku alimentacyjnego pomiędzy

14 Przykładowo w prawie niemieckim zasada winy została usunięta z prawa rozwodowego ustawą z 1976 r., w prawie szwajcarskim taki skutek przyniosła reforma z 2000 r. (za: Domański, 2023).

byłymi małżonkami¹⁵. Coraz częściej ustawodawcy odwołują się do przestanki rozkładu pożycia lub kreują bezwzględne przestanki rozwodu, eksponując przy tym znaczenie woli zakończenia związku i wyrażając poszanowanie dla sfery prywatności (Pacholska, 2014). Takie rozwiązanie należy uznać za trafniejsze od propozycji Milewskiej (2017), która postuluje rozdzielenie w przepisach i w praktyce sądowej postępowania rozwodowego od postępowania w innych sprawach dotyczących dziecka, właśnie z uwagi na konieczność orzekania o winie. Naturalnie przyczyny konfliktu między rodzicami czasami nie wiążą się z dzieckiem i nie muszą wpływać na relacje dziecka z każdym z rodziców, ale sprawy dotyczące rodziny powinny być rozstrzygane kompleksowo w jednym postępowaniu, jako że dotyczą całej rodziny i każdego jej członka z osobna. Propozycja autorki byłaby sprzeczna z dobrem dziecka, gdyż rzeczywisty obraz rodziny wyłania się przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności, a nie tylko ich wycinka.

Odejście od rozstrzygania o winie małżonków za rozkład pożycia wiązałoby się z koniecznością uniezależnienia obowiązku alimentacyjnego pomiędzy byłymi małżonkami od winy, a zatem wymagana byłaby nowelizacja art. 60 krio. Warto przy tym zauważyć, że kwestia odpowiedniego zabezpieczenia małżonków po rozwodzie stała się przedmiotem rozważań organizacji europejskich, których Polska jest członkiem. Najbardziej szczegółowym dokumentem dotyczącym tej problematyki jest rekomendacja nr R (89)1 w sprawie świadczeń porozwodowych przyjęta przez Komitet Ministrów Rady Europy 18 stycznia 1989 r. (Safjan, 1994). Co prawda nie jest ona wiążąca, ale zawiera zalecenia dla państw członkowskich Rady Europy. Z zasady pierwszej zdanie pierwsze wynika, że: „po rozwodzie każda ze stron powinna być, w miarę możliwości, materialnie niezależna i móc zaspokajać swe własne potrzeby życiowe”. Cel ten można osiągnąć m.in.: „drogą [...] wyptacania alimentów przez ustalony okres” (zasada 2 *in fine*). Ponadto obliczając te świadczenia: „należy brać pod uwagę wszystkie istotne elementy, a w szczególności zasoby i potrzeby finansowe każdej strony” (zasada 4). Jednocześnie w zasadzie 5 wskazano, że nie

15 Pawliczak (2017c). Autor podaje, że wina nie jest brana pod uwagę przy rozwiązaniu małżeństwa np. w Finlandii (art. 25 i n. fińskiej ustawy o małżeństwie, *Avioliittolaki*, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>), Szwecji (rozdział 5 § 1 szwedzkiej ustawy o małżeństwie, *Aktenskapsbalk* [1987:230], https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230) i Hiszpanii (art. 85 i n. hiszpańskiego kodeksu cywilnego, *Código civil*, opublikowany na podstawie dekretu królewskiego z 24.7.1889 r., <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>). Zob. też § 1564 i n. niemieckiego kodeksu cywilnego, *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB), <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> oraz K. Gallacher (2015). O winie „na tle przepisów o rozwodzie w wybranych porządkach prawnych” zob. Kamińska (2019). Zob. też Sokołowski (2021), który omawia instytucję rozwodu zaproponowaną w *Model Family Code*.

należy: „brać pod uwagę ewentualnej winy jednej lub drugiej strony. Jednakże ustawodawstwo może przewidywać możliwość odmowy lub zmniejszenia świadczeń, jeżeli stronie żądającej świadczenia można przypisać poważną winę wobec drugiej strony”.

Jak już zauważono, określenie źródła obowiązku alimentacyjnego pomiędzy byłymi małżonkami może mieć znaczenie w perspektywie rezygnacji z orzekania o winie. Jeśli źródłem obowiązku alimentacyjnego pomiędzy małżonkami jest uprzednio zawarte małżeństwo i obowiązek ten ma charakter alimentacyjny, rezygnacja z orzekania o winie byłaby utrudniona (ale nie niemożliwa), jeśli zaś jego źródło ma charakter odszkodowawczy, okoliczność ta mogłaby stanowić dodatkowy argument przemawiający za rezygnacją z orzekania o winie w sprawie o rozwód, co jednak wymagałoby zmiany art. 60 krio. Artykuł 60 krio mógłby wówczas stanowić, że małżonek rozwiedziony, który jest w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego¹⁶. Nie oznacza to jednak, że małżonek zawsze byłby zobowiązany do alimentacji drugiego małżonka pozostającego w niedostatku. W skrajnych i najbardziej drastycznych sytuacjach małżonek obowiązany (wobec którego np. stosowano przemoc) mógłby się uchylić od obowiązku alimentacyjnego z powołaniem na zasady współżycia społecznego (zob. art. 144¹ krio).

Alternatywnym rozwiązaniem (bądź też rozwiązaniem współistniejącym) mogłoby być to przyjęte w Portugalii, gdzie obecnie, zamiast orzekania o winie, na podstawie art. 1792 portugalskiego Kodeksu cywilnego (*Código civil*)¹⁷ poszkodowany małżonek może domagać się odszkodowania za szkody wyrządzone przez drugiego małżonka zgodnie z ogólnymi przepisami o odpowiedzialności cywilnej¹⁸. Małżonek, który wniósł pozew o rozwód na podstawie art. 1781 lit. b¹⁹ portugalskiego Kodeksu cywilnego, jest zobowiązany do naprawienia szkody niemajątkowej wyrządzonej drugiemu małżonkowi w wyniku rozwiązania małżeństwa – roszczenie to należy zgłosić w samym postępowaniu rozwodowym.

16 Nowelizacji wymagałby również art. 940 kc. *Ratio legis* tej regulacji to zapobieżenie sytuacji, w której małżonek winny rozkładu pożycia staje się spadkobiercą tylko dlatego, że drugi z małżonków zmarł w trakcie wszczętego postępowania rozwodowego lub o separację. Zob. Paluch (2022) i powołane tam piśmiennictwo.

17 <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/1966-34509075>.

18 Szerzej zob. López de la Cruz (2010).

19 Chodzi o sytuację, gdy doszło do zmiany w zakresie zdolności umysłowych małżonka, stan ten trwa dłużej niż rok i ze względu na stopień zaawansowania choroby uniemożliwia małżonkom wspólne pożycie.

Przy tej okazji należy też powołać argument historyczny, ponieważ w przeszłości prawo polskie wprost dopuszczało orzekanie o odszkodowaniu za szkodę spowodowaną przez rozwód (a także o zadośćuczynieniu z tego powodu), przy czym uzależniało to od winy. Artykuł 66 projektu Kodeksu karnego z 1929 r. stanowił, że sąd w wyroku orzekającym rozłączenie może od małżonka winnego przyznać niewinnemu, na jego żądanie, stosowne zadośćuczynienie z tytułu szkody, spowodowanej przez rozłączenie, przez utratę korzyści, majątkową umową małżeńską przewidzianych, lub przez czyny, które posłużyły za podstawę do tego rozłączenia. Zadośćuczynienie obejmuje również krzywdę moralną. Artykuł 29 dekretu z 1945 r. stanowił, że w wyroku, orzekającym rozwód, sąd na żądanie małżonka niewinnego przyzna mu od małżonka winnego odszkodowanie za szkodę, spowodowaną przez rozwód, a w szczególności przez utratę korzyści, wynikających z majątkowej umowy małżeńskiej, oraz przez czyny, które stanowią podstawę orzeczenia o rozwodzie, ponadto sąd może przyznać zadośćuczynienie za krzywdę moralną. Przepis ten spotkał się z krytyką i w Kodeksie rodzinnym z 1950 r. został odrzucony.

Obecnie w doktrynie niektórzy przyjmują, że nie jest wykluczone dochodzenie w odrębnym postępowaniu na zasadach ogólnych odszkodowania lub zadośćuczynienia z tytułu szkód i cierpień spowodowanych czynami, które doprowadziły do rozkładu pożycia²⁰. Co prawda w judykaturze wskazano, że zdrada małżeńska i narodziny pozamałżeńskiego dziecka nie mogą być podstawą dochodzenia zadośćuczynienia od zdradzającego małżonka i jego partnera w trybie ochrony dóbr osobistych, a jedyną sankcją finansową zawinienia rozkładu, które może się łączyć ze zdradą małżeńską, są surowsze warunki wykonywania obowiązków alimentacyjnych pomiędzy małżonkami (art. 60 § 2 krio)²¹, jednak w doktrynie pogląd ten nie jest przez wszystkich

20 Ignatowicz i Nazar (2016), Pawliczak (2017a). Za dopuszczalnością dochodzenia zadośćuczynienia za zawinione przez drugiego małżonka czyny, którymi doprowadził on do zupełnego i trwałego rozkładu pożycia opowiada się też Dubowski (2017a). Łączkowska-Porawska (2022) uważa, że rozwiązaniem wartym rozważenia byłoby przywrócenie zadośćuczynienia za krzywdę moralną dla małżonka pokrzywdzonego w wyniku rozpadu małżeństwa. Stanowiłoby to realizację konstytucyjnej zasady ochrony zarówno małżeństwa i rodziny, jak i życia rodzinnego jednostki. W ocenie Tokarz (2011) naruszanie składanej aktem publicznym przysięgi wierności jest zachowaniem niemoralnym, mogącym wyrządzić partnerowi krzywdę (lub szkodę), którą należy zrekomensować.

21 Wyrok SN z dn. 11 grudnia 2018 r., IV CNP 31/17, OSNC 2019, nr 9, poz. 95. Jak się wydaje aprobująco na temat orzeczenia wypowiada się Ciućkowska (2019). Sprawa dotyczyła zadośćuczynienia za naruszenie więzi rodzinnej. Por. też Tylec (2018). O zdradzie małżeńskiej a naruszeniu dóbr osobistych zob. Grzeszczak (2019).

aprobowany²². Zauważa się bowiem, że prawo rodzinne, chociaż uregulowane w odrębnym akcie prawnym, nie jest samodzielną gałęzią prawa, lecz jest: „elementem prawa cywilnego, stanowiącym jego przepisy szczególne”, a zatem możliwe jest domaganie się zadośćuczynienia za krzywdę (i to pomimo skreślenia art. 29 dekretu z 1945 r.)²³. Pozostawanie w stosunku rodzinnoprawnym nie wyklucza bowiem zastosowania innych regulacji niż przewidziane w prawie rodzinnym. Na tle art. 29 dekretu z 1945 r. także wskazywano, że o ile małżonek nie może żądać przyznania mu odszkodowania lub zadośćuczynienia na podstawie wskazanego przepisu w innym postępowaniu, o tyle nie wykluczało to możliwości żądania odszkodowania poza sporem rozwodowym w razie oparcia żądania na innej podstawie prawnej²⁴. Jeśli by uznać przedstawiony pogląd za trafny, wystarczające byłoby uchylenie art. 57 krio i m.in. modyfikacja art. 60 krio, a małżonkowie na zasadach ogólnych, nie wikłając swoich dzieci w spór, mogliby domagać się zadośćuczynienia lub odszkodowania²⁵. Wówczas też nie pojawiałby się problem rozumienia winy z art. 57 krio w taki sam sposób, jak winy z art. 415 k.c. Inaczej ujmując, nie trzeba by tworzyć nieprzekonujących uzasadnień do wykazania np. bezprawności zmiany wyznania przez jednego z małżonków²⁶. Warto przy tym dodać, że w praktyce odwołania w uzasadnieniach wyroków

22 Zob. Kondek (2020), który wyrok ocenia krytycznie. Autor zauważa, że argument SN odwołujący się do wykładni historycznej jest niecelny, ponieważ przepis regulujący zadośćuczynienie za winę w rozkładzie pożycia małżeńskiego skreślono w czasach, w których w ogóle uważano – z przyczyn ideologicznych – za niedopuszczalne, by krzywdę kompensować w sposób niemajątkowy. Krytykę wyroku przedstawia także: Mazurkiewicz (2019) – zob. też powoływaną przez autora literaturę i Główka-Luty (2019). Podobnie Łączkowska-Porawska (2022), która podaje, że teza, jakoby więzi rodzinne podlegały jedynie ochronie przewidzianej przez prawo rodzinne, jest z założenia błędna.

23 Kondek (2020). Odmienne Kurosz (2019), który podaje, że w prawie polskim konsekwencje zdrady małżeńskiej regulowane są w sposób wyczerpujący w prawie rodzinnym.

24 Grzybowski i Różański (1946). Jako przykład szkody powstałej później podano ujawnienie choroby wenerycznej.

25 Zadośćuczynienie/odszkodowanie powinno być świadczeniem jednorazowym, co miałyby tę zaletę, że byli małżonkowie nie musieliby się dodatkowo kontaktować. Zwraca na to uwagę Główka-Luty (2019), która podaje, że alimenty uiszczane przez małżonka winnego są „dodatkową traumą dla poszkodowanego”, np. przez przypominanie mu o negatywnych przeżyciach związanych z ustaloną winą. Jednocześnie autorka postuluje uzupełnienie art. 446 k.c. Argumentem na rzecz dopuszczenia odszkodowania jest też to, że takie rozwiązanie lepiej minimalizuje pokrzywdzenie tego małżonka, który nie rozwijał się zawodowo.

26 W wyr. SN z 25 sierpnia 2004 r., IV CK 609/03, OSNC 2005/7-8/139, za bezprawne uznano zmianę religii przez małżonka w czasie trwania małżeństwa. Zob. glosy krytyczne do tego orzeczenia: Robaczyński (2006), Sylwestrzak (2006). Autorka zasadnie podkreśla, że zmiana religii przez jednego z małżonków może być uznana za niezawinioną przyczynę rozwodu, natomiast przyczynami zawinionymi mogą być określone, związane z tą zmianą zachowania, które godzą w obowiązki wynikające z małżeństwa. Zob. też Dubowski (2017b).

do stosowania koncepcji winy wypracowanych na tle cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej (a więc w szczególności konieczności wystąpienia elementu bezprawności) mają charakter czysto deklaracyjny i nie przekładają się na ostateczne rozstrzygnięcie, jak również szczegółowe uzasadnienie rozstrzygnięcia sądu²⁷.

W najnowszym orzecznictwie wskazano też na inną nieaprobowaną dotąd „sankcję” zawinienia rozkładu pożycia, które nastąpiło w wyniku zdrady małżeńskiej. W postanowieniu SN z dn. 16 listopada 2023 r. (II CSKP 1401/22), wskazano, że ważnym powodem przemawiającym za ustaleniem nierównych udziałów w majątku wspólnym (zob. art. 43 § 2 krio) jest orzeczenie rozwodu z wyłącznej winy. Zdaniem SN w razie pominięcia w ocenie „ważnych powodów” czynnika winy rozkładu pożycia, w istocie dochodziłoby do tego, że małżonek niewinny, oprócz dolegliwych następstw osobistych i społecznych rozwodu, byłby także narażony na realne, dotkliwe konsekwencje podziału majątku zgodnie z zasadą równości udziałów²⁸. Koncepcja zaprezentowana przez SN prawdopodobnie spowoduje wzrost liczby spraw o rozwód z orzeczeniem o winie, z uwagi na to, że jej stwierdzenie będzie okolicznością, na którą można powoływać się przy ustalaniu nierównych udziałów w majątku wspólnym.

Należy również odnotować przedstawienie dwóch projektów, w których zaproponowano uchylenie art. 57 krio i modyfikację art. 60 krio. Pierwszy projekt złożony został 22 czerwca 2012 r. (poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego²⁹, a drugi 11 czerwca 2013 r. (poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny

27 Tak Domański (2017), który dodatkowo podkreśla, że sądy realnie stosują raczej koncepcję przyjmującą, iż rozstrzygnięcie o winie rozkładu pożycia ma głównie podstawy i znaczenie moralne oraz, że następuje w sposób wyizolowany od konstrukcji dogmatycznych. Domański (2023) również dostrzega zmniejszenie znaczenia winy w sprawach rozwodowych. Proponuje zmianę art. 57 krio przez odejście od obowiązującej zasady, zgodnie z którą sąd orzeka o winie *ex officio* i przyjęcie rozwiązania, zgodnie z którym orzeczenie o winie następowałoby na żądanie małżonka. Warto przy tym zasygnalizować, że celem rozważań autora nie była odpowiedź na pytanie, czy wina jest niezbędnym, czy też potrzebnym elementem polskiego prawa rozwodowego. Analiza zmierzała do odpowiedzi na pytanie, jak wina rozkładu pożycia może i powinna być rozumiana w aktualnym stanie prawnym.

28 Krytykę tego poglądu przedstawia Wybrańczyk (2024).

29 [http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-280-2012/\\$file/7-020-280-2012.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-280-2012/$file/7-020-280-2012.pdf). Zob. też poselski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego zawierający nowelizację norm o rozwodzie i postępowaniu w sprawach o rozwód z dnia 16 lutego 1995 r. Druk sejmowy Sejmu RP II kadencji nr 800, Sejm RP Kadencja II. Sprawozdanie Stenograficzne z 43 posiedzenia Sejmu RP w dniach 15, 16, 17 lutego 1995, Warszawa 1995, s. 113.

i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw³⁰). Wskazane projekty odnoszą się jednak w głównej mierze do wprowadzenia nowej instytucji rozwiązania małżeństwa przez zgodne oświadczenie woli małżonków złożone przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oraz wyeliminowania przepisu o zakazie orzekania rozwodu, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia (propozycja uchylecia art. 56 § 3 krio wyrażającego tzw. zasadę rekryminacji). Odnosząc się do zasady rekryminacji, warto zauważyć, że w niektórych państwach niedopuszczalność rozwiązania małżeństwa na wniosek małżonka wyłącznie winnego zastępowana jest negatywną przesłanką w postaci naruszenia dobra drugiego małżonka. Takie rozwiązanie znane jest przykładowo prawu litewskiemu i luksemburskiemu (zob. art. 3:57 litewskiego Kodeksu cywilnego³¹ i art. 231 luksemburskiego Kodeksu cywilnego³²). Trzeba też zaznaczyć, że w piśmiennictwie podnosi się, że zakaz orzekania rozwodu prowadzi do utrzymania sytuacji faktycznej w małżeństwie, która jest sprzeczna z podstawowymi celami tej instytucji, a szczególnie, dotknięte tym rozwiązaniem może być dziecko, którego dobro zostało „poświęcone” dla ochrony małżeństwa³³. Ponadto wskazuje się, że zasada ta może być nadużywana dla osiągnięcia korzyści majątkowych³⁴.

30 [http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-676-2013/\\$file/7-020-676-2013.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-676-2013/$file/7-020-676-2013.pdf). Zob. krytyczne opinie prawne na temat tych projektów Haberko (2013), Wierciński (2013), Wojnarska-Krajewska (2013). Pomimo krytyki podkreślono jednak, że prawo rodzinne podlega dynamice i konieczne jest podążanie (a także nadążanie) prawa w zakresie relacji rodzinno-prawnej za zmieniającymi się warunkami życia i miejscem, w którym funkcjonuje rodzina. Należy zatem uznać, że o ile projekt w przedłożonym kształcie mógł podlegać krytyce, nie jest wykluczone poszukiwanie innych rozwiązań mających na celu zrealizowanie jego założeń.

31 *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>. Powołana wyżej regulacja w ust. 3 stanowi, że sąd, biorąc pod uwagę wiek jednego z małżonków, czas trwania małżeństwa, dobro małoletnich dzieci małżonków, może odmówić rozwiązania małżeństwa, jeżeli rozwiązanie małżeństwa spowodowałoby znaczną szkodę majątkową lub niemajątkową jednemu z małżonków lub ich małoletnim dzieciom

32 *Code civil*, <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/civil/20200101>. Zgodnie z powołanym przepisem sąd zatwierdza ugodę i orzeka rozwód, jeżeli nabrał przekonania, że wola każdego z małżonków jest realna i że każdy z nich wyraził dobrowolną i świadomą zgodę. Sąd odmawia zatwierdzenia umowy i nie orzeka rozwodu, jeżeli umowa nie chroni dobra dzieci lub powoduje rażąco nieproporcjonalną szkodę dla interesów jednego z małżonków.

33 Olejniczak (1980). Na potrzebę nowelizacji art. 56 § 3 krio zwraca uwagę Andrzejewski (2016). Unormowanie zasady rekryminacji przez art. 56 § 3 krio jest rozbieżnie oceniane w piśmiennictwie prawniczym. Poglądy te przedstawia Stojanowska (2014). Domański (2023) opowiada się za usunięciem zasady rekryminacji.

34 Górecki (1965). Autor podaje dwa przykłady: gdy małżonek winny „kupuje” zgodę małżonka niewinnego i gdy małżonek niewinny szantażuje małżonka winnego udzieleniem tej zgody.

Propozycja 2: udział „rzecznika interesu dziecka” w sprawie o rozwód

Inną propozycją, mającą na celu ochronę dobra małoletniego, którego rodzice domagają się ustalenia winy rozkładu pożycia, jest nowelizacja art. 57 krio przy jednoczesnym wprowadzeniu instytucji „rzecznika interesu dziecka”³⁵. Rzecznik ten brałby udział w postępowaniu rozwodowym rodziców małoletniego po to, by reprezentacja interesów dziecka w tym postępowaniu była rzeczywista. W Polsce nadal bowiem istnieje problem właściwej „reprezentacji dziecka” w budzących największe emocje sprawach opiekuńczych. Szczególnie w sprawach o rozwód, w których kwestie opiekuńcze dotyczące małoletnich dzieci stron są skoncentrowane w jednym postępowaniu, konflikt interesów dziecka i rodziców, ze względu na stan antagonizmu rodziców, często wyłącza ich współdziałanie dla dobra małoletniego, stąd też przyjmuje się, że „rzecznik interesu dziecka” zapewniłby mu należytą pomoc i dbał o jego odpowiednią pozycję w postępowaniu. Jego udział miałby szczególne znaczenie w sprawach, w których sąd orzeka o winie rozkładu pożycia małżeńskiego. Przykładowo rzecznik ten mógłby wnioskować o nieorzekanie o winie ze względu na dobro dziecka. Z uwagi jednak na to, że rozwiązanie to mogłoby być krzywdzące dla rodzica niewinnego (ponieważ wtedy traciłby on prawo do „rozszerzonych” alimentów), nowelizując art. 57 krio, należałoby wskazać, że sąd może uwzględnić wniosek rzecznika, jeśli nie naruszy to interesów³⁶ któregoś z rodziców albo żaden z rodziców się temu nie sprzeciwi.

Zarys podobnej instytucji został przedstawiony w projekcie RPD z 2018 r. Zgodnie z art. 21 pkt 1 tego projektu „advokat dziecka” to pełnomocnik wyspecjalizowany w sprawach ochrony praw i wolności dziecka (advokat lub radca prawny), który działa dla dobra dziecka w przypadkach przewidzianych w Kodeksie i innych ustawach. Projekt reguluje czynności „advokata dziecka” jako działającego obligatoryjnie albo

35 Wprowadzenie tej instytucji postulują: Andrzejewski (2014), który rozważa zasadność powołania instytucji rzecznika interesu dziecka w sprawach rozwodowych, Ignaczewski (2014), Łączkowska-Porawska (2020) i Wybrańczyk (2022a).

36 Interes rodziców musi zejść na dalszy plan dopiero wtedy, gdy w żadnym razie nie można go pogodzić z uzasadnionym interesem dziecka. Jest to zgodne z art. 3 ust. 2 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120 poz. 526), który stanowi, że Państwa – Strony działają na rzecz zapewnienia dziecku ochrony i opieki w takim stopniu, w jakim jest to niezbędne dla jego dobra, biorąc pod uwagę prawa i obowiązki jego rodziców, opiekunów prawnych lub innych osób prawnie za nie odpowiedzialnych, i w tym celu będą czyniły wszelkie właściwe kroki ustawodawcze oraz administracyjne.

fakultatywnie pełnomocnika dziecka. Wskazana definicja może być punktem wyjścia dla zdefiniowania roli i zadań „rzecznika interesu dziecka”³⁷.

W sprawach o rozwód udział rzecznika powinien być fakultatywny, chyba że sąd rozważa pozbawienie jednego z rodziców władzy rodzicielskiej lub zakazanie mu kontaktów z dzieckiem lub też orzeka o winie za rozkład pożycia, a na tym tle dochodzi do eskalacji konfliktu, który przekłada się na małoletniego. Małoletni powinien mieć także możliwość złożenia wniosku o ustanowienie rzecznika. Wniosek ten mógłby złożyć osobiście, przez swoich rodziców lub w drodze zwrócenia się do innych uprawnionych podmiotów (np. do RPD). Wydaje się, że odpowiednią granicą wieku, od której małoletni byłby uprawniony do złożenia wniosku o ustanowienie rzecznika, jest ukończenie 13 lat, co odpowiadałoby rozwiązaniu z art. 15 kc stanowiącego, że ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają małoletni po ukończeniu 13 lat, a ponadto byłoby to spójne z art. 89 krio, zgodnie z którym jeżeli dziecko ukończyło 13 lat, do zmiany nazwiska jest potrzebna jego zgoda i z art. 118 krio, według którego do przysposobienia potrzebna jest zgoda przysposobianego, który ukończył 13 lat. Docelowo należy też dokonać ustawowego określenia praw i obowiązków rzecznika, przesądzając, czy miałby on kompetencje porównywalne z kompetencjami pełnomocnika procesowego, prokuratora, czy też reprezentanta dziecka (dawniej kuratora). W razie zdecydowania, że rzecznik działa na podobnych zasadach jak pełnomocnik, pojawiłaby się kwestia jego umocowania do działania. Jako pełnomocnik powinien on działać nie w imieniu rodziców dziecka, ale obok nich i niejako w opozycji do nich – szczególnie wówczas, gdy ich interesy byłyby sprzeczne z interesami dziecka. Jeśli natomiast przyjąć, że kompetencje rzecznika odpowiadałyby kompetencjom reprezentanta dziecka z art. 99 krio, to miałby on za zadanie reprezentowanie dziecka przed sądem, czyli dokonywanie czynności procesowych w imieniu i ze skutkiem dla reprezentowanego, ale nie tylko w sytuacjach, gdy żądane z rodziców nie może reprezentować dziecka przed sądem, lecz także w innych przypadkach, w których występowałby obok rodziców. Nie przesądzając powyższej kwestii, trzeba przyjąć, że od „rzecznika interesu dziecka” wymaga się – najogólniej – działania w interesie małoletniego, dbania o jego dobro w procesie i ochrony jego praw. Może się to przejawiać np. w przejęciu inicjatywy dowodowej, prowadzeniu działań mediacyjnych i reagowaniu w sytuacji, gdy dochodzi do eskalacji konfliktu na te orzekania o winie za rozkład pożycia (Wybrańczyk, 2022b).

37 Szerzej o zarysie propozycji regulacji instytucji „rzecznika interesu dziecka” zob. Wybrańczyk (2022a).

Wnioski

Obowiązujące przepisy nie realizują w pełni zasady stanowiącej fundament prawa rodzinnego, tj. zasady ochrony dobra dziecka i często nie pozwalają odseparować dziecka od konfliktu jego rodziców. Obecny model postępowania w sprawie o rozwód nie jest zadowalający³⁸. W toku prowadzonych procesów niejednokrotnie naruszane jest dobro małoletniego. Z tego powodu należy poszukiwać rozwiązań mających na uwadze ochronę dobra dziecka. Stale utrzymująca się wysoka liczba rozwodów oraz wysoki odsetek rozwodzących się rodziców małoletnich dzieci, przemawia za zasadnością podjęcia działań, których celem jest polepszenie sytuacji rozpadających się małżeństw i ich dzieci.

W określonych sytuacjach orzekanie o winie rozkładu pożycia narusza „dobre dziecka” rozwodzących się rodziców. Zatem, aby chronić małoletnich, należy rozważyć zrezygnowanie z orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego. Postulat rezygnacji z orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego regularnie powraca w dyskusji naukowej i społecznej. W pierwszej kolejności można zaproponować uchylene art. 57 krio i znowelizowanie m.in. art. 60 krio, wówczas małżonkowie nie wikłając swoich dzieci w spór, mogliby w odrębnym postępowaniu domagać się zadośćuczynienia lub odszkodowania za krzywdy i szkody wyrządzone przez drugiego małżonka. Biorąc jednak po uwagę, że rezygnacja z orzekania o winie, wydaje się zmianą, na którą polski ustawodawca wciąż nie jest gotowy, można rozważyć wprowadzenie instytucji „rzecznika interesu dziecka”, który mógłby brać udział w postępowaniu rozwodowym rodziców małoletniego po to, by zapewnić rzeczywistą reprezentację interesów dziecka w tym postępowaniu. Należy przyjąć, że nadszedł czas, w którym zagadnieniem tym powinna się kompleksowo zająć Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego³⁹.

E-mail autorki: dwybrancyk@swps.edu.pl.

38 O potrzebie gruntownej reformy prawa rozwodowego wspomina też Bieranowski (2024). Autor co prawda koncentruje się na wyborze modelu rozwiązania małżeństwa, ale potwierdza to niejako tezę o konieczności zmian. Trafnie wskazuje, że eskalacja liczby rozwodów w krajach rozwiniętych towarzysząca głębokim przemianom ideologicznym i ekonomicznym oraz nadmiernie długo trwające postępowania sądowe w sprawach rozwodowych nie mogą być ignorowane przez ustawodawcę i doktrynę prawniczą. Tamże. Na to by prawo rozwodowe tworzyć „od nowa” zwraca również uwagę Mazurkiewicz (2015).

39 Zob. <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-rozporzadzenia-rady-ministrow-w-sprawie-utworzenia-organizacji-i-trybu-dzialania-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-rodzinnego>; <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/powolanie-przewodniczacej-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-rodzinnego>.

Bibliografia

- Andrzejewski, M. (2014). Relacja rodzice i inne osoby dorosłe a dzieci w świetle nowych przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i niektórych innych ustaw (wybrane problemy). *Acta Iuris Stetinensis*, 6, 371–400.
- Andrzejewski, M. (2016). O potrzebie zmian w polskim prawie rozwodowym. *Studia Prawnicze*, 3, 99–127.
- Bieranowski, A. (2024). Rozłączenie małżonków – rozważania na temat notarialnego rozwodu i separacji. *Rejent*, 34(2), 60–108.
- Bugajski, B. (2017). Stand des Scheidungsrechts in Polen W: A. Dutta, D. Schwab, D. Henrich, P. Gottwald, M. Löhnig (red.), *Scheidung ohne Gericht?: Neue Entwicklungen im europäischen Scheidungsrecht*. Verlag Ernst und Werner Gieseking.
- Ciućkowska, K. (2019). Ochrona więzi małżeńskiej instrumentami właściwymi dla dóbr osobistych. Zadośćuczynienie za zdradę małżeńską. Glosa do wyroku SN z dnia 11 grudnia 2018 r., IV CNP 31/17. *Orzecznictwo Sądów Polskich*, 10, 25.
- Connell, M.E. (1988). Alimony after no-fault: A practice in search of a theory. *New England Law Review*, 23, 454.
- Czachórski, W. (1981). *System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań. Część ogólna* (t. 3, cz. 1). Ossolineum.
- Czech, B. (2019). „Wina” czy „odpowiedzialność” za rozkład pożycia małżeńskiego? Uwagi do projektu kodeksu rodzinnego. *Przegląd Sądowy*, 7–8, 26–46.
- Domański, M. (2017). *Orzekanie o winie rozkładu pożycia w wyroku rozwodowym*. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.
- Domański, M. (2023). *Wina rozkładu pożycia w prawie rozwodowym*. C.H. Beck.
- Dubowski, R. (2017a). *Materialnoprawne przesłanki rozwodu – analiza krytyczna i postulaty de lege ferenda*. Instytut Działalności Publicznej.
- Dubowski, R. (2017b). Zmiana wyznania lub światopoglądu jako zawiniona przyczyna rozkładu pożycia małżeńskiego. *Metryka. Studia z zakresu prawa osobowego i rejestracji stanu cywilnego*, 1, 57.
- Gallacher, K. (2015). Fault-based alimony in no-fault divorce. *Journal of Contemporary Legal Issues*, 22, 79.
- Główka-Luty, J. (2019). Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2018 r., IV CNP 31/17. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*, 48(3), 349.
- Górecki, J. (1965). *Rozwód studium socjologiczno-prawne*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

- Gromek, K. (2007). Winni, czy niewinni, czyli kilka uwag o sądowym badaniu winy stron w procesie rozwodowym. *Monitor Prawniczy*, 2, 108.
- Grzeszczak, T. (2019). Zdrada małżeńska a naruszenie dóbr osobistych w orzecznictwie Sądu Najwyższego. *Monitor Prawniczy*, 11, 607.
- Grzybowski, S., Różański, I. (1946). *Prawo małżeńskie. Komentarz*. Spółdzielnia Wydawnicza Prawo.
- Gwiazdomorski, J. (1970). „Alimentacyjny” obowiązek między małżonkami. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Haberko, J. (2013). Rozwiązanie małżeństwa w drodze „umowy”? Uwagi na tle projektu zmian Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu*, 2/38, 11.
- Ignaczewski, J. (2014). *Komentarz do spraw rodzinnych*. C.H. Beck.
- Ignatowicz, J., Nazar M. (2016). *Prawo rodzinne*. Wolters Kluwer Polska.
- Kamińska, K. (2019). Zasada rekryminacji jako negatywna przesłanka rozwodu. *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, 1(33), 108.
- Kołodziejcki, S. (1965). Dobro wspólnych małoletnich dzieci – jako przesłanka odmowy orzeczenia rozwodu. *Palestra*, 9, 24.
- Kondek, J.M. (2020). Zadośćuczynienie za zdradę małżeńską. Glosa do wyroku SN z dnia 11 grudnia 2018 r., IV CNP 31/17. *Przegląd Sądowy*, 2, 123.
- Kurosz, K. (2019). Zadośćuczynienie za zdradę małżeńską. Ochrona dóbr osobistych. Zdrada kwalifikowana jako naruszenie godności osobistej. Glosa do wyroku SN z dnia 11 grudnia 2018 r., IV CNP 31/17. *Orzecznictwo Sądów Polskich*, 12, 7.
- López de la Cruz, L. (2010). El resarcimiento del daño moral ocasionado por el incumplimiento de los deberes conyugales. *Indret: Revista para el Análisis del Derecho*, 4, 12.
- Łączkowska-Porawska, M. (2020). Sytuacja prawna małoletniego dziecka, które ukończyło 13 lat, w przypadku rozwodu jego rodziców – analiza z uwzględnieniem badań aktowych, *Prawo w Działaniu*, 44, 62.
- Łączkowska-Porawska, M. (2022). „Świadoma praw i obowiązków wynikających z zawarcia małżeństwa wiem, że nie muszę ich respektować” – konsekwencje wyroku Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2018 r. (IV CNP 31/17). *Zeszyty Prawnicze UKSW*, 22(1), 94.
- Machnikowski, P. (2018). *System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań. Część ogólna* (t. 6). C.H. Beck.
- Mazurkiewicz, J. (2012). „Rozwodzić” jest przeciwieństwem „zwozić”, czyli o potrzebie zasadniczej reformy prawa rozwodowego. W: J. Pisuliński, P. Tereszkiwicz, F. Zoll (red.), *Rozprawy z prawa cywilnego, własności intelektualnej i prawa*

- prywatnego międzynarodowego. *Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gawlikowi*. Wydawnictwo LexisNexis.
- Mazurkiewicz, J. (2015). *Rodzinne do remontu! Czyli o potrzebie wielkiej reformy prawa rodzinnego*. W: P. Stec, M. Załucki (red.), *50 lat Kodeksu Cywilnego. Perspektywy rekodyfikacji*. Wolters Kluwer Polska.
- Mazurkiewicz, J. (2019). *Twoja krzywda, twój problem! W związku z wyrokiem Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2018 r. w sprawie IV CNP 31/17*, *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*, 17(3), 213.
- Milewska, E. (2017). *Ocena wpływu opieki naprzemiennej na małoletnie dzieci i ich relacje z rodzicami*. Kancelaria Senatu.
- Ohanowicz, A. (1958). *Zobowiązania. Część ogólna*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Olejniczak, A. (1980). *Materialnoprawne przesłanki udzielenia rozwodu*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Pacholska, A. (2014). *Rozwód w polskim i europejskim prawie prywatnym międzynarodowym [rozprawa doktorska]*. Katowice.
- Paluch, A. (2022). *Wpływ prawomocnego wyroku orzekającego o rozwiązaniu małżeństwa przez rozwód na ważność i skuteczność rozrządzeń mortis causa na rzecz (byłego) małżonka dokonanych w czasie trwania małżeństwa*, *Studia Iuridica Toruniensia*, 31, 299–301.
- Pawliczak, J. (2017a). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz (t. 5)*. C.H. Beck.
- Pawliczak, J. (2017b). *Dochodzenie alimentów na podstawie art. 60 krio w razie właściwości prawa obcego do rozwiązania małżeństwa*. *Studia Prawnicze*, 4, 142.
- Pawliczak, J. (2017c). *Rozwiązanie małżeństwa na podstawie prawa obcego a orzekanie o winie rozkładu pożycia*. *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, 4, 855.
- Pietrzykowski, K. (red.). (2021). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. C.H. Beck.
- Pluta, M. (2009). *Wina w rozwodzie*. W: J. J. Skoczyła, D. P. Kała, P. Potakowski (red.), *Ogólnopolski Zjazd Cywilistów Studentów. 45 lat kodeksów cywilnych*. Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Radwański, Z., Olejniczak, A. (2010). *Zobowiązania – część ogólna*. C.H. Beck.
- Robaczyński, W. (2006). *Glosa do wyroku SN z dnia 25 sierpnia 2004 r., IV CK 609/03*. *Przegląd Sądowy*, 4, 121.
- Rojek-Socha, P. (2024, 5 stycznia). „Wina” przy rozwodzie coraz częściej z powodów ekonomicznych. Prawo.pl. <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/po-co-orzeczenie-o-winie-przy-rozwodzie,520153.html>
- Rojek-Socha, P., Partyk, A. (2024). *Rozwodowa wina blokuje sądy – sędziowie chcą od niej odejść*. <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/orzekanie-o-winie-w-roz->

- wodach-sedziowie-proponuja-zmiany-przepisow,526312.html?fbclid=IwAR-3fxnP_7ddliP5wdbWoJxm75PPK54qzr770JIBShm9lgYhu_owziZ-3TLI
- Rozkrut, D. (2023). *Rocznik demograficzny*. Główny Urząd Statystyczny.
- Safjan, M. (red.). (1994). *Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze, t. 1, Prawo rodzinne*. Oficyna Naukowa.
- Smyczyński, T. (1985). Stosunek alimentacyjny a stosunek zobowiązaniowy. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1, 31.
- Sokołowski, T. (1991). Charakter szerszej postaci obowiązku alimentacyjnego względem rozwiedzionego małżonka. *Studia Prawnicze*, 1, 111.
- Sokołowski, T. (2013). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska.
- Sokołowski, T. (2021). Model kodeksu rodzinnego. Nowa koncepcja małżeństwa, rozvodu i innych związków a regulacja polskiego kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, 2, 243–246.
- Stelmachowski, A. (1976). O właściwe środki prawne w zakresie realizacji polityki rodzinnej. *Państwo i Prawo*, 8–9, 63.
- Stojanowska, W. (2014). Rozwód. W: T. Smyczyński (red.), *System Prawa Prywatnego. Prawo rodzinne i opiekuńcze* (t. 11). C.H. Beck.
- Strzebinczyk, J. (2016). *Prawo rodzinne*. Wolters Kluwer Polska.
- Sylwestrzak, A. (2005). Obowiązek alimentacyjny rozwiedzionego małżonka ponoszącego wyłączną winę rozkładu pożycia. *Gdańskie Studia Prawnicze*, 2/14, 851.
- Sylwestrzak, A. (2006). Zmiana religii przez małżonka a wina w rozkładzie pożycia małżeńskiego. Glosa do wyroku SN z dnia 25 sierpnia 2004 r., IV CK 609/03. *Gdańskie Studia Prawnicze*, 1, 49.
- Szer, S. (1966). *Prawo rodzinne*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Szłęzak, A. (1989). Alimenty po rozwodzie a wina w wywołaniu rozkładu pożycia. *Państwo i Prawo*, 7, 106–109.
- Szpunar, A. (1981). Obowiązek alimentacyjny między małżonkami po rozwodzie. *Studia Cywilistyczne*, 31, 62.
- Szpunar, A. (1989). O obowiązku alimentacyjnym między rozwiedzionymi małżonkami. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1, 21.
- Tokarz, A. (2011). Zdrada małżeńska. Zadośćuczynienie za zerwanie więzi rodzinnych. *Przegląd Sądowy*, 4, 116.
- Tumidalski, W. (2023, 6 marca). *Sędzia Katarzyna Wesołowska-Zbudniewek: Orzekanie o winie W rozwodach to więcej traumy dzieci*. Rzeczpospolita. <https://www.rp.pl/prawo-rodzinne/art38070591-sedzia-orzekanie-o-winie-w-rozwodach-to-wiecej-traumy-dzieci>

- Tylec, G. (2018). Zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego w postaci więzi rodzinnej. *Przeгляд Sądowy*, 3, 7.
- Wierciński, J. (2013). Opinia prawna dotycząca projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu*, 4(40), 131–142.
- Wojnarska-Krajewska, E. (2013). Opinia prawna na temat poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu*, 4(40), 143–153.
- Wudarski, A. (2017). Wina w wyroku rozwodowym konieczność czy anachronizm? Rozważania z perspektywy prawa niemieckiego. W: M. Pazdan, M. Jagielska, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Popiołkowi*. Wolters Kluwer Polska.
- Wybrańczyk, D. (2022a). *Sytuacja prawna małoletniego dziecka rozwodzających się rodziców*. Wolters Kluwer Polska.
- Wybrańczyk, D. (2022b). Rzecznik interesu dziecka. *Palestra*, 7–8, 192.
- Wybrańczyk, D. (2024). Zdrada małżonka a ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym. Glosa krytyczna do postanowienia Sądu Najwyższego z 16 listopada 2023 r., II CSKP 1401/22.

The welfare of the child vs. waiver of adjudication of fault for marital breakdown

The article is based on the thesis that in certain situations, adjudication of guilt of marital breakdown may violate the "welfare of the child" of divorcing parents. The article answers the question of whether the provisions of the Family and Guardianship Code relating to divorce should be amended and the adjudication of fault for marital breakdown abandoned, when one of the arguments in favor of this solution is the welfare and protection of the minor. In doing so, two proposals for changes were made. The first, involving the repeal of Article 57 of the Family and Guardianship Code (i.e., abandoning the court's determination of which spouse is at fault for the breakdown of the marriage) and amending Article 60 of the Family and Guardianship Code, and the second, indicating how the institution of an "ombudsman for the interests of the child" could be used.

KEYWORDS

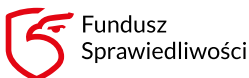
CHILD WELFARE, DIVORCE, FAULT, MARITAL BREAKDOWN

Cytowanie:

Wybrańczyk, D. (2024). Dobro dziecka a rezygnacja z orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 23(3), 44–67.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Sfinansowana ze środków organizacji Plan International przekazanych przez Disasters Emergency Committee